

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת תולדות

תפילת צדיק בן רשע

יצחק ורבקה מתפללים שניהם לה' שייתן להם היריון: "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵה' לְנַכַּח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא" (בראשית כה, כא), אך הקב"ה נעתר רק לתחינת יצחק, שנאמר: "וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' וַתֵּהָרֵג רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ" (שם).

מדוע רק "לו" - ולא "לה" או "להם"? רש"י מפרש: "שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע".

אפשר לפרש שתפילתו של צדיק בן צדיק גדולה יותר כי מצטרפות אליה זכויותיו של אביו, מה שאין כן בצדיק בן רשע. ועם זאת אמירה זו תמוהה, שכן לכאורה זכותו של צדיק בן רשע גדולה יותר – כי הוא בחר לחיות חיי צדקות על אף שגדל בבית של אב רשע!

על כן נראה שכוונת המדרש היא שהיענות הקב"ה לתפילת יצחק לא הייתה מצד בקשת ההורים העקרים המתאווים לפרי בטן אלא מצד הרצון להמשיך את מסורת אברהם בעולם, ולכן במקרה ייחודי זה התפילה שפעלה את פעולתה הייתה תפילתו של יצחק – צדיק בן צדיק.

ואכן בהלכה המתייחסת לבחירת חזן מובא בפוסקים שיש להעדיף צדיק בן רשע, כי זכותו של בעל תשובה היא זכות עצומה. וכך מובא בט"ז, אחד הפרשנים המרכזיים על השולחן ערוך:

"בטור כתוב בשם הרא"ש שאין מעלות הש"ץ תלוי ביחוס משפחה, דאם הוא מן משפחה בזויה וצדיק טוב לקרב מזרע רחוקים, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב" (ט"ז אורח חיים נג, ס"ק ג).

אומנם רבי שלמה לוריא (המהרש"ל) ביקש לצמצם את הדין למצב שבו אין אדם מיוחס ראוי:

"וכתב רש"ל מכל מקום אם שניהם שוים בודאי מיוחס קודם לשאינו מיוחס, כי אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע" –

אולם הט"ז עצמו חולק עליו, ולדעתו גם אם שניהם שווים צריך לבקש שהצדיק בן הרשע יעלה ויהיה שליח הציבור:

"ולעניות דעתי מדכתב הרא"ש טוב לקרב מזרע רחוקים שמע מינה שיש כאן עוד אחר מזרע שאינם רחוקים, דלשון 'טוב לקרב' משמע שיש ברירה, ואפילו הכי טוב לקרב זה שהוא אינו מיוחס כדי לקרבו לאותו זרע לשכינה, דרחמנא ליבא בעי ותהיה תפלתו נשמעת יותר מצדיק בן צדיק, וזה נלמד מפסוק לרחוק ולקרוב כנ"ל".

מכאן שחשוב לכבד כל אחד ואחד במצוות ולא לשמור אותן למיוחסים בלבד. כולם שווים לפני ה'.

שאל דוד בוצ'קו